

Historie s příchutí fantasy, fantasy s příchutí historie

9. července 2009 | 0:05

Memento mori – antologie z cyklu Fantastická historie

Ondřej Jireš přichází s další antologií povídek. A nutno podotknout, že výsledek stojí za to. Zvučná jména jako Novotný, Renčín, Červenák nebo Neomillnerová není třeba představovat, povídkami autoři jen potvrzují své pozice na výsluní české fantastické literatury. S příběhy z přelomu středo- a novověku překvapili i tací, jejichž parketou není přímo historická fantasy. Někteří spisovatelé zvolili české prostředí (Medek, Renčín), někteří se zatoulali dál (Červenák) a ještě dál (Novotný). Zajímavostí jsou dvě povídky, které pravděpodobně vznikly nezávisle na sobě, přesto se odehrávají na stejných místech ve stejný (podobný) čas. Autorky Pavelková i Jůzlová zvolily renesanční Itálii. V obou se vyskytuje Sandro Botticelli, jednou jako ústřední postava, podruhé jen letmo zmíněn. *Memento mori* je vynikající antologie s neobvyklými příběhy. Jsem zvědav, jak se bude cyklus *Fantastická historie* dál vyvíjet.

Pavel Renčín – Memento mori

Renčínova povídka nás zavádí do Prahy počátku 15. století. Jejím ústředním motivem je orloj, přičemž autor do příběhu zapracovává i poslední výzkumy, podle nichž známý mistr Hanuš orloj nesestavil, pouze vylepšil. Některé další výzkumy ovšem pomíjí – figurky apoštolů byly údajně přidány až v 17. století... Nechme fakta fakty, přece jenom se pohybujeme v oblasti fantasy. A ta autorovi sedí.

V povídce nechybí Renčínovy silné zbraně – sugestivní popisy, vytříbený jazyk (přesto by bylo lze namítnout, že ne každému může sedět užitý pseudohistorický styl) a inteligentní pointa. Nejsilnějším faktorem povídky je atmosféra. Snad inspirován Čapkem (vždyť ve *Zlatém kříži* je na klasika české literatury jasný odkaz!), vytváří Renčín ovzduší na pokraji Čapkových utopických děl a – pohádek! Copak napětí a „šmrnc“ (pokud srovnáme s Novotným)! Žár bitev (Červenák)! Strach z nepochopitelných vražd (Pavelková)! Vypjatost násilí a sexuálních scén (Neomillnerová)! Ne, Renčín je ryze svůj (ostatně jako snad každý ze zmíněných autorů). Jen u něj se mohou vyskytovat apoštolové převlečení za pomocníky v řezbářské dílně, anděl z deliria tremens a sousedské sezení u piva (vzpomeňme na závěr Čapkovy *Továrny na Absolutno*) těsně vedle hrozby Soudného dne.

Přes všechny zmíněné klady a chválu nepatří *Memento mori* k vrcholům autorovy tvorby. A že je s čím srovnávat – nedávno vyšly nejlepší Renčínovy povídky v knize *Beton, kosti a sny*. *Memento mori* by se do ní hodilo, ale nevynikalo by. (75%)

Alexandra Pavelková – Barva

Jak praví Ondřej Jireš v anotaci k povídce, jde o „tajemný thriller“. Sandro Botticelli, italský renesanční malíř, se stává svědkem série vražd – a pokaždé jde o ženu, která mu dříve stála modelem.

Fantastický prvek je spíše naznačen, než že by byl nosným motivem celé povídky. Tím jsou samotné obrazy, živé, neskutečné – a bravurně vyličené.

Samotný příběh je... není plytký. Je znát znalost historických souvislostí, pravděpodobně i díla Sandra Botticelliho (ačkoliv to nehraje v příběhu nějak velkou roli), dokonce by se dalo říci, že autorka zná Florencii jako své boty (sugestivní autorská invence?). Příběh – či jeho pozadí – tedy není plytký. Zároveň ale neplyne tak, jak by mohl. Působí rozvláčně, dokonce i závěrečná scéna (co se týče akčnosti vrchol povídky) poněkud nudí. Čtenář už ví, kdo je vrahem, ví, že se ještě nemluvílo o *Zrození Venuše* a malíř tedy nutně musí přežít; způsob, jakým vraha zneškodní, je více úsměvnou náhodou než velkolepým zakončením thrilleru.

Povídka *Barva* by se asi v tuzemských soutěžích umístila na vysokých příčkách. Ale v konkurenci vynikajících soupeřů jde o spíše průměrnou záležitost. (60%)

Leonard Medek – Kaltenštejská nevěsta

Abych řekl pravdu, těšil jsem se na povídku z období fin de siècle a Frantu Frantu, avšak vzhledem k zaměření sborníku se opět podíváme na přelom středo- a novověku. Co nám Medek nabízí? Husity, historizující jazyk (podobně jako u Renčina), kapku magie, boj křesťanství s pohanstvím... nepřipomíná to něco? Nelze se ubránit dojmu, že čteme povídku inspirovanou Sapkowského husitskou trilogií. Chybí tu Reynevan, zato se v rozhovorech postav setkáváme se shodnými historickými postavami – Půta z Častolovic, vratislavský biskup aj. Sapkowského nejsilnější zbraní v trilogii je prolínání historických faktů s fantastikou. Medek využívá stejný prvek, konfrontuje magickou sílu starých bohů s křesťanstvím.

Kdyby byla povídka napsána (a publikována) před takovými deseti lety, mohl by být Medek považován za inspiraci pro Sapkowského. Takhle je to opačně a při vší účtě k autoru *Dobrodruha* a spoluautoru *Stínu Modrého býka*, *Narrenturm* je jen těžko překonatelné. A to i přes pointu, kterou by Šarlej jistě nepohrdnul. (60%)

František Novotný – Nový svět

Každá kniha – včetně povídkových sbírek – by měla mít vrchol. Pro *Memento mori* je to beze sporu *Nový svět*. Bomba. Uhrančivá, výborně napsaná povídka s několika časovými skoky, z nichž každý by mohl být samostatnou povídkou. Pokud dosavadní autoři potvrzovali svoje pozice na poli české a slovenské fantastiky, František Novotný se pevně usadil na pomyslný trůn a všem z velké dálky kyne.

Nový svět patří do fantastiky, vždyť jeho pilířem a zároveň překvapivou pointou je magie, přitom ale využívá současné popularity

knih Dana Browna (nečtenáři si vybaví filmové verze, pro fanoušky počítačových her připomeneme sérii *Broken Sword*) a brilantně využívá dávných představ, mýtů a pověstí – o okraji světa, kde nesmírné vodní přívaly opouštějí náš svět v gigantickém vodopádu (znáte to ze Zeměplochy, ne?), o strašlivých krakenech, ale i o Arše úmluvy a templářských tajemstvích. Povídka je rozdělena do tří (respektive pěti, počítáme-li podle kapitol) časových rovin, první se odehrává v předkolumbovské Americe, druhá přímo za Kolumbových časů a třetí v naší době, opět v Americe. Tři zdánlivě neslučitelná data dává Novotný do takových souvislostí, až to vyrazí dech. Jak bylo řečeno – jednotlivé části by mohly existovat nezávisle na sobě a tvořily by příjemný obrázek. Dohromady představují mozaiku netušených krás a rozměrů. (100%)

Petra Neomillnerová – V náruči boží

Kdo zná styl Petry Neomillnerové (ve zkratce „krev, násilí a sex“), nemůže být na pochybách, jaké téma si vybrala. K pozdnímu středověku a křesťanství neodmyslitelně patří – inkvizice. Procesy upalování domnělých čarodějnic, hledání kacífů za každým rohem, do přesně takové situace se s povídkou dostáváme.

Recenzent by měl být pokud možno objektivní a neměl by se v recenzích zbytečně objevovat v první osobě. Přesto na tomto místě musím přiznat, že mi tvorba Alraune není sympatická. Pod značkou „krev, násilí a sex“ se až příliš často skrývá literatura na hranici braku, ne-li vyloženě braková – a čím odpornější (?), nevkusnější (?) a morbidnější (!), tím lepší, senzačnější, bombastičtější. Jednoduše – svatou spisovatelskou trojici Neomillnerové považují mnohdy za samoučelnou.

V povídce *V náruči boží* se nám těchto ingrediencí dostane vrchovatě, ale pokrm je odlišný. Psychologie je to, co světem (povídkou) vládne. A díky zkušenostem Neomillnerové a, řekněme, praxi v oboru se tak dostáváme ke druhé nejlepší povídce sborníku. Tentokrát nejde o trpící, znásilňovanou, ale přesto hrdou a vnitřně neporazitelnou hrdinku, která nevybíravými výrazy častuje své okolí (ne že by tam vůbec nebyla). Ne, v příběhu je zobrazen dvojitý svět. Svět síly, jistoty a určitého „spasení“, „klidu duše“, reprezentovaný přírodou a přírodním náboženstvím, a křesťanstvím, které je spojeno s pochybnostmi, nejistotou a zoufalou, brutální fyzickou silou, kterou se snaží příroda vyrovnat. Čtenář Neomillnerové se dočká svého – sex na každé druhé stránce, násilí snad na každé bez výjimky, mučírna bez krve by snad ani nebyla mučírnou. Alraune tentokrát přidala pointu, díky níž jsou tyto ingredience přijatelné a tvoří nezbytné pozadí povídky. Klobouk dolů a jen tak dál. (85%)

Jana Jůzlová – Kanál mistra Leonarda

Zajímavé jméno české fantastiky. Ondřej Jireš v anotaci připomíná povídku *Obojek* (vynesla autorce první místo v Ceně Karla Čapka), výborná je např. i novela *Monolit* z knižčky *2x čaroděj v akci* (kromě Jůzlové přispěla Jana Rečková). *Kanál mistra Leonarda* zklamal. Povídka bez pointy, s mnoha naznačenými příběhy v pozadí, které by bylo možno rozvinout v román, ale na malé ploše matou. Čtenář neví, zda je důležitá hrdinova neznámá minulost, jakou roli hraje v příběhu podmořský národ, co je to s onou tajemnou dámou hrdinova srdce... V důsledku zmatek nad zmatek, každá ze zmíněných zápletek je slepou uličkou a není jasné, proč má to či ono v příběhu vůbec nějakou roli. Ostatně, shodně působí i postava Leonarda da Vinci. Probleskne v krátké roli a zase zmizí neznámo kam („neznámo kam“ se v tomto případě rovná Florencii, ale pro nás je to prašť jako uhoď). Nedodělané, nedokončené, neúplné. (40%)

Juraj Červenák – Turkobijce

Žuro Červenák prožívá vrcholné období. Kvalita jeho knih roste, je obdivován čtenáři i kritikou a na poli historické fantasy v současné době nemá konkurenci. Po sérii *Černokněžník* tíhnoucí k fantasy dokončil sérii *Bohatýr*. Ta tíhne k historii, ale fantastickým prvkům se nevyhýbá (ona ta historie je tak dávná, že se o ní, při vší úctě k historikům, ví, jak se říká, kulový), její poslední část *Bílá věž* získala Cenu Akademie SFFH za rok 2008. Povídka *Turkobijce* má být předzpěvem nové ságy – *Kapitán Báthory* – a je poslední povídkou *Memento mori*. Něco končí, něco začíná, dalo by se říci. A začíná velice slušně. Červenák vynikajícím způsobem využívá historická data a fakta, aby do nich tu a tam přimíchal kapku magie a nadpřirozena, aby znejistil čtenářovy historické znalosti, aby přibarvil to, co známe jako skutečnost. Jako úvod ságy – výborné. Jako samostatná povídka – velmi slušné zábavné historicko-fantastické čtení. Trocha historie na závěr – v krvavé bitvě u Moháče, pokusu zastavit turecký postup Evropou 16. století, zemřel i Ludvík Jagellonský, král český a uherský. Vzpomenete si, jak to s ním, poněkud nekrálovsky, dopadlo? A jste si jistí, že to bylo tak, jak jsme se v hodinách historie učili? (75%)

Celkové hodnocení: 80 %.

Výjimečná antologie fantasticko-historických povídek, která zajistí nezklame a ve většině případů překvapí, potěší a potvrdí postavení publikujících autorů na československém literárním nebi.

Memento mori

Jireš, Ondřej (ed.)

Nakladatel: Triton

Obálka: Michal Ivan

Redakce: Ondřej Jireš, Jana Jůzlová, Petra Diestlerová

Rok vydání: červen 2009

Počet stran: 296

Rozměr: 145 x 210

Provedení: hardback

Cena: 298 Kč

Jan Křeček